

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Kilka uwag dotyczących okoliczności i przebiegu bitwy w Oresundzie w 1000 roku

Author: Jakub Morawiec

Citation style: Morawiec Jakub. (2004). Kilka uwag dotyczących okoliczności i przebiegu bitwy w Oresundzie w 1000 roku. W: "Średniowiecze Polskie i Powszechne" (T. 3 (2004), s. 17-31). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Jakub Morawiec

Katowice

Kilka uwag dotyczących okoliczności i przebiegu bitwy w Øresundzie w 1000 roku

Z kształtowaniem się wczesnofeudalnych monarchii na terenie Danii, Norwegii i Szwecji ściśle związana jest rywalizacja tych państw między sobą o polityczno-gospodarczy prymat na terenie Skandynawii. Nasiliła się ona, zwłaszcza poczynając od IX wieku, wraz z rozwojem wymiany handlowej w strefie bałtyckiej oraz kontaktów politycznych z innymi rejonami Europy.

Za jeden z przejawów tej niezwykle zaciętej rywalizacji uważa się bitwę rozegraną w 1000 roku na wodach Øresundu, którą ze względu na jej uczestników określa się także bitwą trzech królów. Naprzeciw siebie stanęły okręty króla Norwegii Olafa Tryggvasona oraz koalicji, w skład której weszli król Danii Swen Widłobrody, król Szwecji Olaf Skotkonung oraz norweski oponent Olafa Tryggvasona jarl Lade Eryk. Zacięta walka przyniosła zwycięstwo koalicji oraz śmierć króla Norwegii i zniszczenie jego floty.

Bitwa, ze względu na swą wagę, dramaturgię wydarzeń i osoby biorące w niej udział, doczekała się wielu wzmianek źródłowych, szybko też obrosła w legendę, która bądź zatarła, bądź przeinaczyła obraz zmagania morskich. Wynikiem tego była zmiana lokalizacji bitwy – miano ją rozegrać w pobliżu wyspy Svolder, położonej na zachód od Rugii, oraz uczynienie króla Norwegii – zamiast agresorem – ofiarą napadci szwedzko-duńskiej.

Zmagania w Øresundzie znalazły oczywiście swoje miejsce w historiografii. Kompletne studium na ten temat przedstawił Gerard Labuda¹, który

¹ G. Labuda: *Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej*. T. 2. Poznań 1964, s. 235–259 (tam starsza literatura przedmiotu).

nie tylko dokonał przeglądu dotychczasowej literatury dotyczącej bitwy² oraz weryfikacji poglądów dotąd wypracowanych³, ale również definitywnie – dzięki oparciu się na najstarszej grupie źródeł, czyli pieśniach skaldów i przekazie kroniki Adama z Bremy, a odrzuceniu danych zawartych w XII- i XIII-wiecznych kronikach i sagach skandynawskich – rozwiązał kwestię lokalizacji bitwy⁴. Badacz ten uznał, opierając się na relacji Adama z Bremy, że bitwa była efektem agresywnej polityki króla Norwegii Olafa Tryggvasona i jego napaści na Danię⁵, co jednocześnie oznaczało, że Olaf i Swen Widłobrody odgrywali w tym konflikcie główne i kluczowe role. Autor ten ponadto podkreślił znaczny udział w bitwie jarla Lade Eryka, ale jedynie jako dowodzącego oddziałami szwedzkimi, równocześnie zasugerował nikły wkład w opisywane wydarzenia ze strony króla Szwecji Olafa Skotkonunga⁶.

Widać wyraźnie, że dla G. Labudy głównym i najbardziej wiarygodnym źródłem informacji w tej kwestii był przekaz Adama z Bremy; dane zawarte w kronice badacz ten uzupełnił innymi współczesnymi relacjami, mianowicie dwoma pieśniami: *Olafsdrapą* *erfidrapą* autorstwa islandzkiego skalda Hallfreda Ottarssona oraz *Eiríksflokkr*, którą skomponował Halldor Okristni, również pochodzący z Islandii.

Wydaje się jednak, że tak przyjęty schemat analizy najwcześniejszych źródeł dotyczących bitwy nie jest prawidłowy. Priorytet należałoby raczej przyznać pieśniom skaldów jako relacjom najwcześniejszym, powstałym niemal nazajutrz po bitwie, a ewentualne niejasności korygować jak najbardziej przydatnym przekazem Adama z Bremy. Doprowadzi nas to do trochę innych wniosków dotyczących głównie okoliczności powstania konfliktu i rozegrania samej bitwy.

Do tego, aby jeszcze raz przyjrzeć się bliżej owemu zagadnieniu, skłania również okoliczność, iż mimo ustaleń G. Labudy w późniejszych pracach polskich i zagranicznych powielano bezwiednie te same błędy dotyczące przede wszystkim miejsca rozegrania bitwy trzech królów – bądź

² Tamże, s. 235.

³ Tamże, s. 236–239.

⁴ Tamże, s. 246–247. Wymienić tu należy zbiory sag o królach norweskich *Heimskringla* Snorre Sturlassona i *Agrip*, anonimową *Historia Norvegiae*, *Saga Olafa Tryggvasonar* Odda Snorrasona i inne sagi.

⁵ G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, s. 257.

⁶ Tamże, s. 258. O udziale króla Szwecji w bitwie w Øresundzie miał jakoby jako pierwszy powiedzieć Ari Thorgilson w rozdziale 7. swojej *Islendigabók*: „[...] Tego samego lata, na podstawie tego co relacjonuje kapłan Saemund, król Olaf Tryggvason poległ. On walczył przeciwko Swenowi Haraldssonowi, królowi Duńczyków i Olafowi Szwedzkemu, synowi Eryka króla Szwedów w Uppsali i Erykowi Hakonarsonowi, który później został jarlem Norwegii. Działo się to 130 lat po zabójstwie Edmunda i 1000 lat po narodzinach Chrystusa.” – *The Book of Islanders*. In: G. Jones: *The Norse Atlantic Saga*. Oxford–New York 1964, s. 101–113. Czy rzeczywiście Ari był pierwszym, który wiadomość tę przekazał – zob. dalej.

łącząc ze sobą dwa alternatywne miejsca⁷, bądź dalej hołdując wyspie Svolder⁸. Zapanował też pogląd, że Swenowi Widłobrodemu zależało na podporządkowaniu sobie Norwegii, dlatego dążył on do wojny z Olafem Tryggvasonem i wciągnął w nią jarla Lade Eryka oraz swego pasierba Olafa Skotkonunga, który był od niego uzależniony⁹, choć żadne współczesne źródło o antynorweskich planach króla Danii nie wspomina¹⁰. Bez wątpienia należy natomiast zgodzić się z tym, że bitwa trzech królów najwięcej korzyści przyniosła Swenowi Widłobrodemu, który stał się najpotężniejszym władcą skandynawskim, a supremacja duńska przerwana została w 1035 roku wraz ze śmiercią Kanuta Wielkiego¹¹.

To samo tyczy się rekonstrukcji przebiegu bitwy. Podjął się tego w swej pracy poświęconej bitwom rozegranym na Bałtyku Edmund Kosiarz¹². Autor ten wpierw pokrótce przedstawił okoliczności, w jakich doszło do bitwy. Miało do niej dojść po tym, jak Olaf Tryggvason miał dopłynąć do ujścia Odry. Jego wyprawa miała spotkać się z protestem Swena Widłobrodego i Olafa Skotkonunga, którzy zawarli sojusz mający na celu przeciwstawienie się wtargnięciu Norwegów na Bałtyk. Sojusz ten mieli wzmocnić jarl Eryk oraz książę Wolinian Sigwaldi określony jako lennik Bolesława Chrobrego. Flota króla Norwegii miała liczyć ok. 60 statków, przeciwnicy mieli zgromadzić ok. 120 okrętów¹³. Następnie E. Kosiarz przedstawił plan rozmieszczenia flot w Sundzie: okręty Olafa Tryggwasona miały ustawić się po

⁷ Np. W. Czaplinski, K. Górski: *Historia Danii*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1965, s. 40: „W 1000 roku doszło do bitwy w Øresundzie w okolicy Svolve [...]”; E. Kosiarz: *Bitwy na Bałtyku*. Warszawa 1978, s. 19: „[...] bitwa pod Svoldem w cieśninie Sund, rozegrana w 1000 roku.” Jeszcze inaczej W. Duczko: *A.D. 1000 – the point of no return for the Kingdom of Sweden*. In: *Europe around the year 1000*. Ed. P. Urbańczyk. Warsaw 2001, s. 367: „[...] a naval battle known in sagas as the battle of Svold [...]. The conflict of interest was solved on the waters of Øresund [...]”.

⁸ Tu należy wymienić prace E. Roesdahl: *Historia Wikingów*. Gdańsk 1996, s. 71 oraz *Denmark – a thousand years ago*. In: *Europe around the year 1000*. Ed. P. Urbańczyk. Warsaw 2001, s. 351 – przy czym autorka pod nazwą Svold(er) widzi nie wyspę, a miejscowość, której nie można zidentyfikować lub nieznane miejsce na duńskich wodach. Podobnie lokalizuje bitwę C. Krag: *Norway at the threshold of Western Europe*. In: *Europe around the year 1000*. Ed. P. Urbańczyk. Warsaw 2001, s. 343. Por. też jak najbardziej wartościową pracę C. Batey, H. Clarke, R.I. Page, N.S. Price: *Wikingowie*. Warszawa 1998, s. 44, 52. Wyjątek stanowi tu praca L. Leciejewicza: *Normanowie*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1979, s. 91, 94, 97, 183, gdzie autor konsekwentnie lokalizuje bitwę trzech królów w Sundzie.

⁹ C. Krag: *Norway...*, s. 344; W. Duczko: *A.D. 1000...*, s. 375; E. Roesdahl: *Denmark...*, s. 363; L. Leciejewicz: *Normanowie...*, s. 91.

¹⁰ Por. dalej.

¹¹ Por. E. Roesdahl: *Denmark...*, s. 351; C. Krag: *Norway...*, s. 344.

¹² E. Kosiarz: *Bitwy na Bałtyku...*, s. 19–21.

¹³ Tamże, s. 19.

stronie południowej, a statki koalicji szwedzko-duńsko-słowiańskiej po stronie północnej¹⁴. Bitwa zakończyła się zwycięstwem koalicji dzięki przewadze liczebnej, a momentem przełomowym w bitwie była śmierć króla Norwegii¹⁵.

Niestety, wywody E. Kosiarza należy niemal całkowicie odrzucić z racji tego, że oparł się on jedynie na przekazie sag islandzkich¹⁶, których analiza, dokonana przez G. Labudę¹⁷, wykazała, że o pojawieniu się Olafa Tryggvasona u ujścia Odry w roku 1000 nie może być mowy, liczba okrętów każdej ze stron konfliktu jest dyskusyjna, a w historyczność Sigwaldiego, a tym bardziej jego pobyt i rządy w Wolinie należy przynajmniej powątpiewać, jeśli nie zdecydowanie odrzucić.

Z tych też powodów trzeba jeszcze raz przeanalizować najstarszą grupę źródeł opisującą zmagania w Øresundzie i spróbować odpowiedzieć na dwa kluczowe pytania: w jakich okolicznościach doszło do bitwy oraz jaki był jej przebieg.

Najstarszym źródłem opisującym zmagania w Øresundzie jest pieśń *Olafsdraða erfíðraða* autorstwa islandzkiego skalda Hallfreda Ottarssona¹⁸, która powstała około 1001 roku. Utwór ten składa się z 29. zwrotek i jak słusznie wyraził się o niej L. Koczy: „Jest to piękna i rzuwna, a zarazem smutkiem i rozpaczą tchnąca elegia na cześć zmarłego króla[...]”¹⁹. W istocie pieśń poświęcona jest ostatniemu bojowi Olafa Tryggvasona. Hallfred, opisując odwagę i męstwo swego pana²⁰, żał z powodu nieobecności przy nim w jego ostatnich chwilach oraz niewiarę w to, co sądzili inni stronnicy króla, iż ten nadal żyje i powróci²¹, podaje nam również szczegóły dotyczące samej bitwy.

¹⁴ Tamże, s. 20, ryc.3.

¹⁵ Tamże, s. 20–21.

¹⁶ Por. przyp. 4.

¹⁷ G. Labuda: *Fragmety dziejów...*, T. 2, s. 239–247.

¹⁸ F. Jónsson: *Den norsk – islandske skjaldedigtning*. B1 (Rettet tekst). København og Kristiania 1912, s. 150–157.

¹⁹ L. Koczy: *Polska i Skandynawia za pierwszych Piastów*. Poznań 1934, s. 96.

²⁰ Np. w zwrotce 12.: „Hverr vas hraeddr vid orvan hugdyggvan son Tryggva (óðusk malmthings meidar) madr und solar jadri.” [„Każdy człowiek pod niebem bał się szybkości odważnego syna Tryggvy, wojownicy byli przed nim wystraszeni.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 152–153.

²¹ Najlepiej oddaje postawę Hallfreda zwrotka 25.: „Nordmanna hykk nenninn (nu's thengill framm genginn, dyrr hne dróttar stjóri) dróttin und lok sóttan; grams daudi bra goedi góds ófarar thjóðar. Allr glepsk fridr af falli flustyggs sonar Tryggva.” [„Ja wierzę, że dzielny w czynach król Norwegów nie żyje, martwy jest teraz książę; władczy król utonął; śmierć dobrego księcia oznaczała kres szczęścia dla wielu ludzi.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 156. Por. też G. Labuda: *Fragmety dziejów...*, T. 2, s. 248.

Według słów skalda Olaf walczył z Duńczykami²² oraz jarlem Erykiem w sundzie koło jakiejś wyspy²³. Na tym nie kończy się lista uczestników bitwy, gdyż skald wyraźnie powiada: „[...] miły król walczył sam przeciwko dwóm odważnym królom i jarlowi jako trzeciemu [...]”²⁴.

O samym skaldzie wiadomo niewiele. Pochodził z Islandii, z Olafem Tryggvasonem zetknął się już na początku jego panowania, o czym świadczy napisana na jego cześć około 996 roku pieśń *Olafsdrapa*²⁵, opisująca czyny wojenne Olafa zanim został królem. Dokładnie nie wiadomo kiedy, lecz najpewniej między 996 a 1000 rokiem Hallfred Ottarsson opuścił Norwegię i powrócił na Islandię. Niestety, nieznane są powody, dla których skald opuścił Olafa. Dzięki pieśni wiemy, że skald ochrzcił się po przyłączeniu się do króla Norwegii, który został jego ojcem chrzestnym²⁶. W czasie bitwy w Øresundzie Hallfred przebywał w Islandii, lecz gdy dotarły do niego wieści o zaszłych wypadkach, powrócił do Norwegii, gdzie od tych, którzy przeżyli, dowiedział się wszystkiego. Jego smutek i żal dodatkowo wzmaczała śmierć przyjaciół, o czym mówi w zwrotce 5.: „[...] tam padła większość z moich najlepszych przyjaciół pośród morskich wojowników; stąd bardzo się zasmuciłem.”²⁷ Nieznane są losy Hallfreda Ottarssona po śmierci Olafa Tryggvasona, najprawdopodobniej – lecz to już tylko przypuszczenie – znów powrócił na Islandię. Zmarł podobno około 1007 roku²⁸.

Bez wątpienia pieśń Hallfreda Ottarssona ma pierwszorzędne znaczenie dla badania zmagania w Øresundzie. Przemawiają za tym data powstania *Olafsdrapy erfidrapy* – rok po bitwie – oraz oparcie się na relacjach uczestników bitwy, a jednocześnie ludzi, których znał i którym mógł zawierzyć. Dla dzisiejszego czytelnika pieśń jest z pewnością zagmatwana, a w paru

²² W zwrotce 5.: „Sotti herr, thars haetti, hundmargr drasil sunda, en hjalsprotum hilmir hardfengr Donum vardi [...]” [„Nadzwyczaj liczna armia zaatakowała łódź, gdzie samotny [tj. Olaf] nasłuchiwał, lecz dzielny król obronił się przeciwko Duńczykom [...]”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 151. W zwrotce 11. Hallfred pisze o wrogu Brytyjczyków – *Breta stridir*, w tym kontekście może chodzić jedynie o Swena Widłobrodego.

²³ Zwrotka 17.: „Hardgorvam let hjorvi Holms verda Tyr sverda vind a vidu sundi vigthey Hedins meyar; adr an Ormi naedi Eirekr eda hlut meira, morg ód bitr i blodi benkneif-fyr Aleifi.” [„Wojownicy uczynili walkę twardą pod mieczem na szerokim sundzie koło Holmu; zanim Eryk zdobył Węża i odniósł zwycięstwo, zanurza się niejeden strzał we krwi Olafa.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 154.

²⁴ W zwrotce 3.: „[...] naefr va einn vid jofra allvaldr tvaas snjalla ok. jarl enn thridja.” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 150.

²⁵ Pieśń tą publikuje m.in. F. Jónsson: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 148–150.

²⁶ Hallfred z wyczuwalną dumą mówi o tym w zwrotkach 26 i 28.

²⁷ „[...] fellu thar med. polli theim skaevadar geima (mein hlautk af thri) minir (meir) hollvinir fleiri.” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 151.

²⁸ F. Jónsson: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 147. Por. też uwagi o Hallfredzie Ottarssonie L. Koczego: *Polska i Skandynawia...*, s. 96 i G. Labudy: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 248.

miejscach wręcz niejasna. Dodatkowo dystans do relacji skalda wymuszają wyraźne uwielbienie dla Olafa i wynikająca stąd stronnictwość w prezentowaniu wydarzeń oraz fakt, iż Hallfred nie brał udziału w bitwie. Jednak nie umniejsza to zbyt wagi i znaczenia tej relacji, można ją bowiem skonfrontować z innymi, również w miarę współczesnymi.

Około 1010 roku²⁹ swoją pieśń zatytułowaną *Eiriksflakkr*, poświęconą całkowicie zmaganiom w Øresundzie, a konkretnie udziałowi w bitwie jarla Eryka, napisał islandzki skald Halldor Okristni. Jego drapa, składająca z 8. zwrotek³⁰, to właściwie opis pojedynku między dwoma oponentami: jarlem Erykiem i Olafem Tryggvasonem. Pieśń Halldora – w przeciwieństwie do *Olafsdrapy erfidrapy* – jest bardzo zwięzła i stara się prezentować konkretne fakty, które zawierają więcej szczegółów na temat samej bitwy³¹. Skald swój opis rozpoczyna od jarla Eryka, który zebrawszy w Szwecji dużą armię udał się na południe, by stoczyć walkę, w której każdy chciał wziąć udział³².

Pełna zagadek i niejasności jest zwrotka druga, bardzo ważna jednak dla dalszych rozważań. Przede wszystkim trzeba zaznaczyć, że była ona dotąd przez historyków różnie tłumaczona i interpretowana³³. Pojawia się w niej tajemniczy król wysp (*eynar konungr*), którego wcześniej utożsamiano z Olafem Tryggvasonem³⁴, a którym – jak słusznie wykazał G. Labuda – może być jedynie duński król Swen Widłobrody³⁵. Płynął on na północ ze swą –

²⁹ Tak datuje ową drapę jej wydawca F. Jónsson: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 193.

³⁰ Tyle znajdujemy u wydawcy F. Jónssona: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 193–195. G. Labuda (*Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 249) podejrzewa, że zwrotek drapy mogło być więcej, poza tym proponuje inny ich układ – zwrotek 8. na miejsce zwrotki 3.

³¹ Por. również opinie L. Koczego: *Polska i Skandynawia...*, s. 96 i G. Labudy: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 248.

³² Zwrotka 1.: „Ut band jofra hneitir elmodr af Svithjodu (sunnr helt til gunnar) gunnbliks lidi miklu; hverr vildi pa (hildor) hraegetunga feitir (marfekk) a sae (sara sylg) Eiriki fylgja.” [„Książę, który przewyższasz innych, zebrałeś chciwy po walce, dużą armię w Szwecji; książę pożeglował na południe na walkę; każdy wojownik chciał wtedy towarzyszyć Erykowi na morzu; kruk otrzymał krew do wypicia.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 193.

³³ Przegląd literatury i koncepcji na ten temat podaje nam G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 249–252. Własne tłumaczenie prezentuje on na s. 250, przyp. 48: „Eyna fór ok. einu (unnviggs) konungr sunnan (sverd raud maetr af mordi meidr) sjou togum skeida thas hunlagar hreina hafdi jarl of krafta – saet gekk seggja aettar sundr – Skonunga fundar.” [„Jechał król wysp z południa z siedemdziesiąt jednym statkiem (wojownik zaczerwienił miecz w boju); wtedy jarl pchnął statki – pokój pękł między wojami – do spotkania ze Skończykami.”]. Tłumaczenie F. Jónssona różni się drugim helmingiem, który brzmi według niego następująco: „[...] wtedy jarl Skończyków zebrał łodzie na spotkanie, pokój złamany między wojownikami.” Tu przyjęta będzie wersja G. Labudy, który słusznie wykazał, iż tłumaczenie F. Jónssona ma wyjść naprzeciw istniejącej w sagach historii o jarlu Jomsborga Sigvaldim, która pozostaje fikcją.

³⁴ W ten sposób m.in. F. Jónsson: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 93.

³⁵ G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 249–250.

liczącą 71 okrętów flotą i – jak można przyjąć z treści zwrotki – gdy doszło do starcia (z Norwegami), wtedy to jarl Eryk dołączył do Duńczyków (tu określonych jako Skończycy – mieszkańcy Skanii). Zwrotkę trzecią wypełnia już opis walki między statkiem Eryka *Bardem* a okrętem króla Norwegii *Długim Wężem*. Dodatkowo skald informuje nas, że jarl Eryk walczył koło wyspy³⁶. W zwrotce czwartej znalazł się istotny szczegół o ucieczce Olafa na południe i pogoni Szwedów i Duńczyków za nim³⁷. Walka była niezwykle zacięta i twarda, a obydwie strony wykazywały się niezwykle odwagą. Wśród walczących – jak powiada skald – znalazły się również statki słowiańskie³⁸. Po ciężkiej walce i śmierci króla Norwegii jarl Eryk przejął jego uszkodzony okręt *Długi Wąż*³⁹, a w dalszej konsekwencji opanował Norwęgę⁴⁰.

Pieśń Halldora Okristni – uczestnika bitwy, czyli świadka naocznego – jest relacją najwyższej wagi, gdyż rzuca światło nie tylko na przebieg walki, ale również na wydarzenia bezpośrednio, ją poprzedzające. Niestety, skald wyraża się często bardzo niejasno i dwuznacznie, co umożliwia wieloraką interpretację, tak jak to się dzieje w przypadku zwrotki drugiej. Halldor nie pokusił się również o konkretne wskazanie miejsca boju, lecz podobnie jak Hallfred Ottarsson zrobił to w sposób ogólny i dla nas właściwie niejednoznaczny. Halldor, podobnie jak autor *Olafsdrapy erfidrapy* w stosunku do króla Norwegii, główny nacisk kładzie na dokonania jarla

³⁶ Zwrotka 3.: „Fjord kom heldr i hardan, hnistu reyr saman dreyra, tungl skorusk tha tingla tangar, Ormr enn langi, thas bordmikinn Barda brynflags reginn lagdi (jarl vann hjalms at holmi hrid) vid Fafnis sidu.” [„Długi Wąż przybył w bardzo surowy fjord – strzały wspólnie uderzały; tarcze wtedy pękały – wówczas wojownicy położyli Barda z wielką siłą na stronę Węża. Jarl walczył koło wyspy.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 193.

³⁷ W zwrotce 4.: „[...] dolgs kvodu framm fylgja frans leggbita honum seonska menu at sennu sunnr ok danska runna.” [„[...] człowiek powiedział, że Szwedzi i duńscy wojownicy podążyli ściśle za nim [tj. za Olafem] na południe w ostrej walce.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 194.

³⁸ Zwrotka 7.: „Drogusk vitt at vigi Vinda skeidr ok. gindu Thridja haudrs a pjodir thunn golku iarnmunnum; gnyr vard a sae svarda, (sleit orn gera beitu) dyrr va drengja stjori, drott kom morg a flotta.” [„Z dała na miejsce bitwy przybyły statki Słowian i ostre miecze szczyrzyły swe pyski przeciw wojom; jarl walczył ostro – wielu wojowników uciekło.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 194; G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 249; Tenże: *Słowiańszczyzna starożytna i wczesnośredniowieczna*. Poznań 1999, s. 236–237.

³⁹ Zwrotka 8.: „Hjalmfaldin bar hilmi hrings at miklu thingi (skeid glaestru tha thjodir) thangat Ormr enn langi, en sunnr at gny Gunnar gladr tók jarl vid Nadri; adr vard egg at rjoda aettgödr Hemings brodir.” [„Ubrany w hełm król poprowadził Długiego Węża tam na ciężką walkę; człowiek wyposażył okazale łódź drużyną; lecz jarl przejął Węża rozbitego po uderzeniu, lecz wpraw Heminga brat musiał walczyć.”] – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 195.

⁴⁰ W zwrotce 5.: „[...] (fjord komt) jarl (at jordu) [...]” [„[...] ty otrzymałeś kraj fiordów w posiadanie[...]]” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 194.

Lade w walce z Olafem Tryggvasonem, choć nie pomija również udziału Duńczyków – ze Swenem Widłobrodym (*eyna konungr*) na czele – i Szwedów. Warto też wspomnieć, że choć Halldor walczył przeciwko Olafowi Tryggvasonowi, to wyrażał się o nim z uznaniem, nazywając go odważnym królem⁴¹.

O samym skaldzie wiadomo niewiele⁴². Był związany z jarlem Erykiem i brał udział w bitwie w Øresundzie⁴³. Niestety nieznane są jego losy przed i po 1000 roku. Z pochodzenia był zapewne Islandczykiem⁴⁴.

Kolejnym źródłem, które czerpało wiadomości o bitwie ze współczesnych relacji, jest kronika Adama z Bremy⁴⁵ powstała w latach 1072–1076⁴⁶. Kronikarz bremeński, wpierw wprowadzając czytelnika niejako w bezpośrednie okoliczności konfliktu, pisze o królu Danii Swenie Widłobrodym, który wygnany z ojcowizny przez króla Szwecji Eryka Zwycięskiego, po śmierci tegoż ponownie opanował królestwo swego ojca. Jednak niebawem wygnał go z Danii syn Eryka Olaf i dopiero ugoda oraz następnie przymierze między Swenem a Olafem (zawarte dzięki pośrednictwu Świętosławy, żony pierwszego i matki drugiego przywróciły) tron duński synowi Haralda Sinozębego na dobre⁴⁷.

Według Adama to właśnie sojusz duńsko-szwedzki rozgniewał Olafa Tryggvasona i spowodował jego wystąpienie. Król Norwegii sądził ponadto, że Swen nie posiada jeszcze dużego oparcia w kraju i dość łatwo będzie można go pozbawić tronu⁴⁸. Po zebraniu floty wypowiedział więc Swenowi wojnę i zaatakował Danię⁴⁹. Kronikarz bremeński w tym samym rozdziale jako pierwszy wyraźnie i konkretnie wskazał miejsce bitwy: cieśninę mię-

⁴¹ Tak w zwrotce 6. Halldor Okristni, podobnie jak Hallfred Ottarson, nazywa również Olafa *Vinda myrði* – Zabijaczem Słowian. To – jak słusznie wykazał G. Labuda – rozstrzyga kwestię, po czyjej stronie walczyły okręty Słowian; o kwestii tej jeszcze dalej.

⁴² L. Koczy: *Polska i Skandynawia...*, s. 97.

⁴³ Por. G. Labuda: *Fragmety dziejów...*, T. 2, s. 248.

⁴⁴ Tak przynajmniej sądzi F. Jónsson: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 193.

⁴⁵ *Adami Bremensis Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum*. Ed. G.H. Pertz. In: *Scriptores rerum Germanicarum*. T. 2. Hannoverae 1846.

⁴⁶ Por. G. Witkowski: *Opis wysp Północy Adama Bremeńskiego jako dzieło etnografii wczesnośredniowiecznej*. W: *Studia z dziejów Europy Zachodniej i Śląska*. Red. R. Żerelik. Wrocław 1995, s. 13 i 15. Tam też o osobie kanonika bremeńskiego.

⁴⁷ *Adami Bremensis Gesta...*, lib. II c. 39. Por. też na ten temat J. Widajewicz: *Kontakty Mieszka I z państwami nordyjskimi*. „*Slavia Antiqua*” 1953, T. 4, s. 133.

⁴⁸ *Adami Bremensis Gesta...*, lib. II c. 40: „Audiens autem rex Nortmannorum Olaph, filius Trucci, de coniunctione regum, iratus est contra Suein, ratus eum quasi derelictum a Deo tociusque depulsum a sua etiam multitudine facile posse depelli.”

⁴⁹ *Adami Bremensis Gesta...*, lib. II c. 40: „Collecta igitur classe innumera bellum itulit regi Danorum.”

dzy Zelandią a Skanią⁵⁰. Rozgrywka ta zakończyła się porażką i śmiercią króla Norwegii, który utonął w Bałtyku⁵¹.

Wracając jeszcze na moment do przyczyn konfliktu, w rozdziale 34. w księdze II Adam, wspominając o żonie Olafa Tryggvasona, jej duńskim pochodzeniu oraz jej imieniu (Thore), mówi, że „z jej pobudki wypowiedział [Olaf] wojnę Duńczykom”⁵².

W świetle przekazu Adama bremeńskiego bitwa w Øresundzie rysuje się głównie jako konflikt norwesko-duński. Głównymi bohaterami opisywanych wydarzeń są agresor Olaf Tryggvason i Swen Widłobrody, który się broni. Wyraźnie też kronikarz wskazuje na przyczynę konfliktu i miejsce jego finału.

Podobnie jak skaldowie, Adam nie wymienia wszystkich uczestników zmagania; mniejsza o to, czy zrobił to z własnej inicjatywy, czy też jego informator lub informatorzy nie przekazali mu wszystkiego. Na szczęście dla nas w tej kwestii skaldowie i Adam znakomicie się uzupełniają. To samo dotyczy kwestii miejsca rozegrania bitwy – ogólne i niezbyt jasne określenia skaldów stają się czytelne po skonfrontowaniu ich z opisem Adama⁵³.

Przekaz kronikarza z Bremy zasługuje na pełne zaufanie i dziwi fakt, że znaleźli się historycy, którzy uznali go za mało wiarygodny i tendencyjny⁵⁴. Dodatkowo jego znaczenie podnoszą: wyżej już podkreślana paralelność z pieśniami skaldów oraz fakt, że Adam dzięki takim informatorom, jak król Danii Swen Estridsen często – dotyczy to również bitwy w Øresundzie – miał dostęp do wiarygodnych informacji⁵⁵.

⁵⁰ *Adami Bremensis Gesta...*: „Hoc factum est inter Sconiam et Seland, ubi solent reges navalli bello configere. Est autem brevis traiectus Baltici maris apud Halsingburg, in qou loco Seland a Sconia videri possit[...].”

⁵¹ *Adami Bremensis Gesta...*: „Olaph rex qui forte solus remansit, in mare se precipitans, dignum vitae finem invenit.”

⁵² *Adami Bremensis Gesta...*, lib. II c. 34: „Olaph Truconis filius [...] duxitque uxorem a Dania, superbissimam Thore, cuius instictu bellum Danis intulit.”

⁵³ Por. G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 246–247 oraz 257.

⁵⁴ Tak np. L. Koczy: *Polska i Skandynawia...*, s. 88–90, który swą nieuwagę do Adama tłumaczy sprzecznymi wiadomościami kronikarza z Bremy na temat Olafa Tryggvasona oraz widzeniu spraw przez przyzmat interesów kościoła hamburskiego. Lecz – jak słusznie zwrócił uwagę G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 237 przy okazji krytyki zbieżnych z L. Koczym poglądów W. Beatego: *Christiches Lehnget in der Sagareligion – Das Svold-problem*. „Berichte über die Verhandlung d. sachs. Akademie d. Wissenschaft zu Leipzig – Phil.-Hist. Kl.” 1951, Bd. 18: 6, s. 59–135 – ani przesuwanie miejsca bitwy ze Svolder na Øresund, ani – co się z tym wiąże – zamiana agresora w obrońcę nic nie dawała kościołowi hamburskiemu.

⁵⁵ Por. G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 238. Do bitwy w Øresundzie odnieść można także dwie, datowne ogólnie na XI wiek, inskrypcje runiczne z Danii opublikowane przez L. Jakobsen, E. Moltke: *Danmarks Runeindskrifter*. København 1942, s. 103 i 155. Pierwsza z nich znajduje się na kamieniu w Aarhus i brzmi następująco: „kunulfR auk agutr auk aslakR auk rulfr risthu stin thansi eftir ful fela(k)a sin iar uarth... y tuthr tha kunnkaR

Próba odtworzenia okoliczności konfliktu może być oparta jedynie na źródłach zaprezentowanych powyżej. W ich świetle stroną atakującą był król Norwegii Olaf Tryggvason. Dlaczego jednak doszło do wybuchu konfliktu, źródła te widzą to różnie.

Pieśni skaldów mniej lub bardziej jednoznacznie wskazują na to, że celem wyprawy Olafa Tryggvasona był jarl Lade Eryk, wprost pisze o tym Hallfred Ottarson w *Olafsdrapie erfdrapie*: „Uwielbiany król żeglował z wyróżniającą się załogą na południe przeciwko Erykowi [...]”⁵⁶, a podobny wniosek możemy wysnuć z lektury *Eiríksflokkr*, gdzie Halldor Okristni bitwę prezentuje jako pojedynek między swoim panem jarlem Erykiem a Olafem Tryggvasonem. I choć Adam z Bremy wyjaśnia, że to sojusz duńsko-szwedzki⁵⁷ lub ewentualnie żona Thore⁵⁸ miały sprowokować posunięcia Olafa Tryggvasona, pierwszeństwo w tej kwestii byłbym skłonny przyznać skaldom, którzy nie tylko spisali swe relacje niemal zaraz po bitwie, ale również należeli do najbliższego otoczenia Olafa i Eryka, stąd w pełniejszy sposób mogli znać prawdziwe intencje swoich władców. Ponadto Adam z Bremy w swej relacji nie wspomina jarla Eryka. Być może stało się tak dlatego, iż dla informatorów kronikarza najważniejszymi skutkami konfliktu zakończonego bitwą w Øresundzie był niepomiarowy wzrost potęgi Swena Widłobrodego oraz fakt, że w bitwie zginął król Norwegii, stąd bitwa w kronice jawi nam się jako konflikt norwesko-duński.

Nawet jeśli Olaf Tryggvason – jak chce tego Adam z Bremy – uważał pozycję Swena w kraju za słabą i niepewną, to należy uznać, że to osoba jarla Eryka spowodowała norweskie wystąpienie. Wynikający stąd konflikt należałoby raczej widzieć jako rywalizację o władzę w Norwegii między Olafem a Erykiem.

Na pytanie, dlaczego właśnie wtedy król Norwegii wystąpił przeciw jarlowi, odpowiedź daje nam Halldor Okristni, który w pierwszej zwrotce *Eiríksflokkr* pisze o wojskach zbieranych w Szwecji przez Eryka⁵⁹. Wszystko wskazuje na to, że tę akcję uznał Olaf jako wymierzoną przeciwko sobie i postanowił ubiec jarla, zanim ten zjawi się w Norwegii. Jeśli do tego dodamy fakt, że Olaf Tryggvason przyczynił się w wydatny sposób do

barthusk.” [„Gunulv i Øgot i Aslak i Rolf wznieśli ten kamień dla swego wspólnego przyjaciela Fula. On znalazł śmierć ... gdy królowie walczyli.”]. Druga inskrypcja znajduje się w miejscowości Mjelby (płd. Jutlandia) i brzmi: „ani rísth stin thansi aft askl sun sin ias tauthr uarth math thuri i ura suti.” [„Ane postawił ten kamień ku czci swego syna Eskila, który wspólnie z Thore znalazł śmierć w Øresundzie.”].

⁵⁶ Zwrotka 18.: „Ítrfermdum red Ormi ordsæll jofurr nordan Eireki a moti [...]” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 154.

⁵⁷ Por. przyp. 48.

⁵⁸ Por. przyp. 52.

⁵⁹ Por. przyp. 32.

zamordowania ojca Eryka jarla Haakona oraz że Eryk wraz z bratem Swenem knuli spiski przeciw Olafowi w kraju i zagranicą⁶⁰, to wtedy wystąpienie króla Norwegii nie może dziwić.

Jak zatem rozumieć udział w bitwie króla Danii Swena Widłobrodego, skoro skłonni jesteśmy uznać, że nie był on celem ataku Olafa Tryggvasona?

Pozycja Swena w Danii po 995 roku niepomniernie wzrosła, na tyle, że mógł on bez przeszkód zaangażować się w najazdy na Anglię, które – jak wszystko na to wskazuje – miały nie tylko przynieść określone korzyści materialne, ale również przygotować grunt pod podporządkowanie sobie wyspy i zdobycie angielskiej korony. Świadczy o tym dobitnie nie tylko *Kronika Anglo-Saska*⁶¹, ale również fakt, iż Hallfred Ottarson w *Olafsdrapie erfidrapie* określa go jako „wroga Brytyjczyków”⁶². Prezentowane tu źródła nie pozwalają na wnioskowanie, że Swen swoją flotę zgromadził w celu obrony kraju przed królem Norwegii. Z relacji skaldów wynika, że Olaf Tryggvason bez jakiegokolwiek atakowania którejs z duńskich wysp natknął się na duńskie okręty już zgrupowane w Øresundzie⁶³. Prowadzi to do wniosku, że to nie militarna akcja Olafa Tryggvasona spowodowała koncentrowanie floty przez Swena, floty dodatkowo wspieranej przez okręty słowiańskie.

W zwrotce trzeciej swojej *Olafsdrapy erfidrapy* Hallfred Ottarson wyraźnie mówi, że król Norwegii walczył przeciwko dwóm królom oraz jarłowi⁶⁴. Jeśli ten dość lakoniczny, choć jak najbardziej wiarygodny przekaz porównamy z relacją Ariego Thorgilssona w *Islendigabók*⁶⁵, to jasny staje się udział w bitwie króla Szwecji Olafa Skotkonunga, który – podobnie jak jarl Eryk – pozostawał w ścisłym przymierzu ze Swenem Widłobrodym. Pytanie co do zaangażowania oraz wkładu w opisywane wydarzenia ze strony

⁶⁰ Obaj od 995 roku przebywali w Danii, sam jarl Eryk został szwagrem Swena Widłobrodego przez poślubienie jego siostry Gythy. Por. E. Roesdahl: *Denmark...*, s. 363, a ponadto A.R. Lewis: *The Northern Seas: Shipping and Commerce in Northern Europe A.D. 300–1100*. Princeton 1958; G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 248. Jednak K. Larsen (*History of Norway*. New York 1950, s. 95) pisze o ich ucieczce do Anglii. Być może u Swena jarłowie znaleźli się via Anglia.

⁶¹ *The Anglo-Saxon Chronicle*. Ed. D. Whitelock. London 1961, s. 84–85. Pod datami rocznymi 997, 999 i 1001 odnotowane są kolejne ataki Duńczyków. Por. też H. Arbmman: *The Vikings*. London 1961, s. 64–65; C. Batey, H. Clarke, R.I. Page, N.S. Price: *Wikingowie...*, s. 208–209; E. Roesdahl: *Historia Wikingów...*, s. 215–216.

⁶² Zwrotka 11.: „Breta stridir [...]” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 153. Przesłanki te nie pozwalają zgodzić się z tezą E. Roesdahl (*Denmark...*, s. 364), jakoby wówczas nie myślano w Danii o podboju Anglii.

⁶³ Tak można wnioskować przede wszystkim ze zwrotki 5. *Olafsdrapy erfidrapy* i zwrotki 2. *Eiriksflökr*.

⁶⁴ Por. przyp. 24.

⁶⁵ Por. przyp. 6.

Olafa musi pozostać bez jednoznacznej odpowiedzi. Młody wiek króla – wówczas mógł liczyć najwyżej 16 lat⁶⁶ – z pewnością oznaczał pozostawienie szwedzkich oddziałów pod bezpośrednim dowództwem jarla Eryka, jednak wiek ten nie wykluczał chęci aktywnego uczestnictwa w być może pierwszej poważnej wyprawie zbrojnej.

Halldor Okristni w siódmej zwrotce *Eiriksflokk* mówi o statkach Wenów (tj. Słowian), które brały udział w zmaganiach⁶⁷. Skald nie opisuje nam ich bliżej, twierdzi jedynie, że przybyły z daleka. G. Labuda twierdzi, że Słowianie do walki zostali namówieni przez Duńczyków⁶⁸. Wniosek ten wydaje się słuszny, stąd można załogi Słowian umiejscawiać u boku floty Swena Widłobrodego. Niestety, nic bliższego o owych Słowianach nie wiadomo, ani skąd pochodzili, ani co skłoniło ich do dołączenia do floty Swena Widłobrodego. G. Labuda jest zdania, że byli to słowiańscy piraci operujący w Øresundzie, mający swe kryjówki na wybrzeżu Skanii⁶⁹ i że do walki skłoniła ich perspektywa walki z Norwegami. Jednak są to swobodne dywagacje, niemające potwierdzenia w źródłach. Bardziej prawdopodobne wydaje się, iż Słowianie – bez względu na to kim byli – zostali skuszeni przez króla Danii perspektywą łupów, które mogły stać się ich udziałem po zwycięskiej walce.

Zaprezentowane źródła nie pomagają niestety w stopniu zadowalającym w próbie odtworzenia przebiegu bitwy. Należy jednak pamiętać, że tylko dane w nich zawarte mogą dać w miarę wiarygodny obraz zmagających się w Øresundzie.

Przekaz Adama z Bremy dotyczący lokalizacji bitwy⁷⁰ jak najbardziej zasługuje na zaufanie, jest on też zgodny z relacjami obydwu skaldów⁷¹. Można więc mieć nadzieję, że teza o rozegraniu bitwy trzech królów w cieśninie bałtyckiej między Skanią a Zelandią przyjmie się w historiografii na dobre.

Cytowana wyżej zwrotka osiemnasta *Olafsdrapy erfidrapy*⁷², mówiąca o tym, iż król Norwegii zeglował na południe, natomiast jarl Eryk powracał z południa po skończonej walce, sugeruje ustawienie flot w momencie rozpoczęcia bitwy w następującym porządku: od północy w Øresund wpłynęły okręty Olafa Tryggvasona, natomiast od południa ustawione były statki duń-

⁶⁶ Jako syn Eryka Zwycięskiego i Świętosławy mógł urodzić się najwcześniej w 984 roku. Por. K. Jasiński: *Rodowód pierwszych Piastów*. Warszawa–Wrocław 1992, s. 97; W. Duczek: *A.D. 1000...*, s. 374.

⁶⁷ Por. przyp. 38.

⁶⁸ G. Labuda: *Fragmety dziejów...*, T. 2, s. 258.

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ Por. przyp. 50.

⁷¹ Por. przyp. 23 i 36.

⁷² Por. przyp. 56.

skie, szwedzkie i słowiańskie⁷³. Co do liczebności flot jednej i drugiej strony możemy za w miarę pewną uznać jedynie liczbę 71. okrętów wchodzących w skład floty duńskiej, którą podaje w zwrotce drugiej swojej *Eiriksflökk* Halldor Okristni⁷⁴, natomiast liczebność floty króla Norwegii czy statków szwedzkich pozostaje dla nas nieznana, można jedynie się domyślać, że flota duńsko-szwedzka miała liczebną przewagę nad okrętami króla Norwegii.

Bitwa zapewne była bardzo zacięta, co spowodowane było między innymi ostrym antagonizmem i wrogością między oddziałami Olafa Tryggvasona a stronnikami jarla Eryka. Barwnie przedstawiają nam to obydwaj skaldowie. Halfred Ottarson pisze: „Wojownicy upadali ranni przy Wężu⁷⁵; oni nie oszczędzali się w walce[...]”⁷⁶ oraz „Tam wyniknął mocny zgiełk wojenny [...]; oszcypy wrzały.”⁷⁷ Według relacji Halldora Okristni: „[...] wojownicy zaczerwienili miecze w walce [...]”⁷⁸ i „[...] strzały wspólnie uderzały; tarcze wtedy pękały[...]”⁷⁹.

Zwrotnym momentem bitwy była zapewne próba ucieczki na południe i wyrwania się z potrzasku podjęta przez Olafa Tryggvasona, jednak – jak relacjonuje Halldor Okristni – król Norwegii został doścignięty, a jego okręty otoczone⁸⁰.

Bitwa zakończyła się pogromem floty Olafa Tryggvasona i jego śmiercią. Norwegia została przez zwycięzców podzielona. Tym, który zyskał najwięcej, był król Danii. Południowa część Norwegii: Østfold, Vestfold, Telemark, Rogaland, Hordaland znalazły się pod bezpośrednim panowaniem Swena Widłobrodego, który faktycznie został królem w Norwegii⁸¹. Olaf

⁷³ Odwrotne ustawienie flot zaproponował E. Kosiarz: *Bitwy...*, s. 11, ryc. 3, jednak schemat przez niego przedstawiony bądź wynika z oparcia się na sagach, bądź jest spekulacją i z tego powodu należy go odrzucić, to samo dotyczy liczebności poszczególnych flot. Por. przyp. 10 i 11.

⁷⁴ Por. przyp. 33.

⁷⁵ Długi Wąż (Ormr enn langi) był flagowym okrętem Olafa Tryggvasona. M. Prosnak (*Skandynawski okręt wojenny wczesnego średniowiecza*, Mat. Zach. Pom. 1966, T. 12, s. 623) przyjmuje, że Długi Wąż dysponował 34. parami wiosel i 150. osobami załogi.

⁷⁶ Zwrotka 13.: „Verkendr Hedins serkjar sarir i bod nidr af Nadri; gerdut vaegjask vid naddbaugs far[...]” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 153.

⁷⁷ Zwrotka 7.: „Ramr vigskys rymr vard[...]”; spjor knottu glymja” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 151–152.

⁷⁸ Zwrotka 2.: „[...] unnviggs meidr raud sverd at mordi[...]” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 193.

⁷⁹ Zwrotka 3.: „[...] dreyra reyr hnitú saman; tungl tingla tangar skorusk þa[...]” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 193.

⁸⁰ W zwrotce 4.: „[...] dolgs kvodu framm fylgja frans leggbita honum soenska menu at sennu sunnr ok danska runna.” „[...] człowiek powiedział, że Szwedzi i duńscy wojownicy podążyli ściśle za nim [tj. za Olafem] na południe w ostrej walce.” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 194.

⁸¹ Por. G. Labuda: *Fragmenty dziejów...*, T. 2, s. 132; W. Czapliński, K. Górski: *Historia Danii...*, s. 40; E. Roesdahl: *Historia Wikingów...*, s. 71.

Skotkonung za udział w bitwie otrzymał Ranrike⁸² i być może jeszcze jakieś obszary na wschodzie Norwegii, ale to nie jest pewne. Główny oponent Olafa Tryggvasona jarl Eryk – jako wasal króla Danii – otrzymał we władanie północną Norwegię (Trondelag, Halogaland)⁸³.

Przedstawione rozważania prowadzą do następujących wniosków:

1. Bitwa trzech królów rozegrana została na wodach Øresundu, między brzegami Skanii i Zelandi. Jakiegokolwiek inne lokalizowanie miejsca jej rozegrania nie znajduje potwierdzenia w najstarszej – a tutaj analizowanej – grupie źródeł.

2. Do bitwy doszło w wyniku trwającego od 995 roku konfliktu między królem Norwegii a pozbawioną władzy rodziną jarłów Lade, reprezentowanych przez jarla Eryka oraz jego brata Swena. Pieśni skaldów – najwcześniejsze źródła opisujące bitwę w Øresundzie – jednoznacznie wskazują na to, że król Norwegii wyruszył ze swoją flotą przeciw jarłowi Erykowi. Z całą pewnością Olaf Tryggvason – wbrew temu co podaje Adam z Bremy – nie wyprawiał się przeciwko królowi Danii Swenowi Widłobrodemu.

3. To pobyt Eryka w Szwecji, a konkretnie gromadzenie przez niego wojsk, spowodował wyprawę Olafa Tryggvasona w kierunku Bałtyku. Nie ulega wątpliwości, że wśród oddziałów szwedzkich znalazł się młody król Szwecji Olaf Skotkonung. Jego ewentualne dowództwo było raczej nominalne, faktycznie dowodził jarl Eryk.

4. Prezentowane pieśni skaldów pozwalają wysnuć przesłankę, iż flota, którą zgromadził w Øresundzie Swen Widłobrody, stacjonowała w cieśninie, zanim do niej wpłynął wraz ze swoimi statkami Olaf Tryggvason, a zgromadzone okręty oczekiwały na przybycie floty szwedzkiej, jednak ich pierwotnym celem nie była walka z flotą norweską.

5. Określanie Swena Widłobrodego przez skalda Hallfreda Ottarsona mianem „wroga Brytyjczyków” (*Breta stridir*) sugeruje, że króla Danii postrzegano w 1000 roku i w latach następnych głównie przez pryzmat jego wypraw na Anglię, zapoczątkowanych według *Kroniki Anglo-Saskiej* w 994 roku. To, a także rozmach przygotowywanej wyprawy, w której mieli uczestniczyć Olaf Skotkonung oraz jarl Eryk z flotą szwedzką a także bliżej nieokreślone jednostki słowiańskie, pozwala na wysunięcie wniosku, iż pierwotnym zamiarem króla Danii była kolejna, tym razem poważniejsza wyprawa na Anglię, której celem być może było nie tylko złupienie, ale i opanowanie wyspy. Pojawienie się w Øresundzie floty Olafa Tryggvasona pokrzyżowało te plany.

⁸² Por. E. Roesdahl: *Historia Wikingów...*, s. 71; K. Larsen: *A history...*, s. 97.

⁸³ Jasno obrazuje to zwrotka 5. *Eiríksflokkur*: „[...] ty otrzymałeś kraj fiordów w posiadanie[...]” – za F. Jónssonem: *Den norsk – islandske...*, B1, s. 194.

6. Zaprezentowana najstarsza grupa źródeł milczy niestety w kwestii szczegółowego ustawienia flot obu stron konfliktu, jesteśmy w stanie wysuwać jedynie ogólne wnioski. Z całą pewnością okręty Olafa Tryggvasona znajdowały się na północ w stosunku do floty duńsko-szwedzkiej. Niestety, całkowita liczba jednostek oraz ludzi biorących udział w bitwie pozostaje nieznana, to samo dotyczy strat poniesionych przez obie strony.

Rezultat bitwy w Øresundzie, czyli śmierć Olafa Tryggvasona i zwycięstwo Swena Widłobrodego i jego sojuszników, miał ogromny wpływ na dalsze dzieje trzech państw skandynawskich.

Zwycięscy, miast zapewne wyruszyć na Anglię, zajęli się pozbawioną władcy Norwegią.

Bitwa w Øresundzie miała daleko idące konsekwencje. Przede wszystkim na prawie pół wieku w strefie bałtyckiej i w Skandynawii oraz całej bez mała Europie północnej dominującą pozycję zdobyło państwo duńskie. Swen Widłobrody mógł – bez żadnych przeszkód i konkurencji ze strony kogośkolwiek – kontynuować najazdy na Anglię. Co więcej, wspierał go w nich m.in. jarl Eryk, który przez syna Swena, Kanuta Wielkiego, został nagrodzony za to ziemiami w Northumbrii⁸⁴. Z pewnością w dobie Øresundu Swen myślał nie tylko o grabieniu Anglii, ale i o jej podboju. Sytuacja, jaka nastąpiła po 1000 roku, pozwoliła mu tylko wzmocnić się w swych zamiarach.

Nie tylko Norwegia, lecz również Szwecja pozostawały w cieniu Danii, a młody Olaf Skotkonung był zbyt słaby, by w sojuszu ze Swenem odegrać bardziej dominującą rolę. Szwecja odwróciła się od Danii i zaczęła łączyć się z Norwegią już po śmierci Swena.

Bitwa w Øresundzie niewątpliwie przyczyniła się do tego, co stało się w roku 1013, czyli do zdobycia korony angielskiej przez Swena Widłobrodego, i pozwoliła jego synowi Kanutowi 5 lat później na stworzenie w Europie północnej potężnego państwa, w skład którego weszły – obok Danii – Anglia i Norwegia, a w strefie jego wpływów znalazły się również wybrzeża słowiańskie⁸⁵.

Zmagania roku 1000 przyczyniły się też w niemałym stopniu do wzrostu legendy Olafa Tryggvasona. Proces ten rozpoczęli już wspomniani nieraz skaldowie. Król Norwegii, wychwalany za swe męstwo i odwagę, okrzyknięty został największym z Wikingów i dlatego też nie dziwi fakt, że motyw jego osoby przewija się tak często w sagach i pieśniach.

⁸⁴ Por. E. Roesdahl: *Denmark...*, s. 363.

⁸⁵ Por. na ten temat L. Koczy: *Polska i Skandynawia...*, s. 106–121.